

УДК 7. 75. 73. 37. 391

М 75

Валентина МОЛИНЬ,

*кандидат мистецтвознавства, доцент,
завідувач кафедри образотворчого мистецтва
та академічних дисциплін Косівського
інституту прикладного та декоративного
мистецтва Львівської національної
академії мистецтв,
м. Львів, Україна*

**ЄВГЕН САГАЙДАЧНИЙ
В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА
XX СТОЛІТТЯ: ШТРИХИ ДО ПОРТРЕТА**

Молинь В. Євген Сагайдачний в історії українського мистецтва XX століття: штрихи до портрета. Євген Якович Сагайдачний – видатна особистість у культурно-мистецькому середовищі України першої половини XX століття. У статті досліджується діяльність Євгена Сагайдачного як колекціонера та дослідника скарбів народного мистецтва Гуцульщини, простежується «косівський період» життя художника-педагога, висвітлюється його вагомий внесок у розвій гуцульського мистецтва.

Ключові слова: Євген Сагайдачний, Гуцульщина, «косівський період», колекціонер, народне мистецтво.

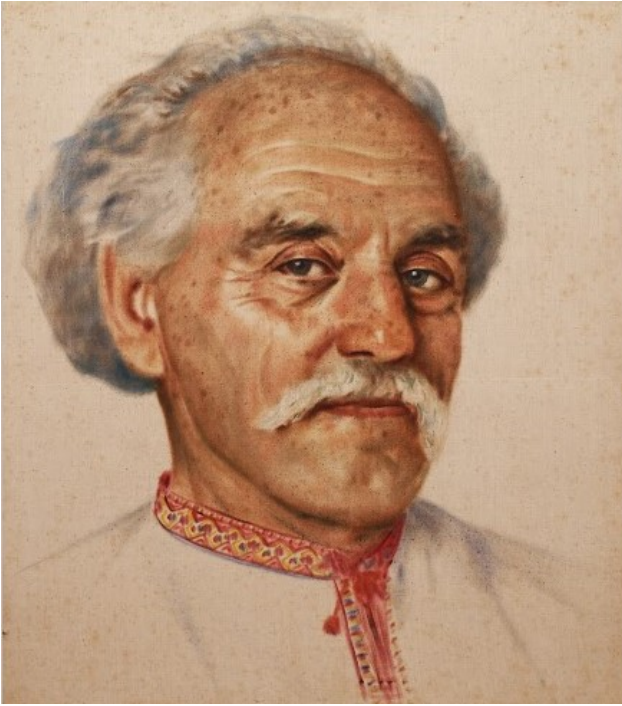
Молинь В. Евгений Сагайдачный в истории украинского искусства XX века: штрихи к портрету. В статье акцентируется внимание на деятельности Евгения Сагайдачного как коллекционера и исследователя сокровищ народного искусства Гуцульщины, прослеживается «косовский период» жизни художника-педагога, прослеживается его значительный взнос в развитие гуцульской искусства.

Ключевые слова: Евгений Сагайдачный, «косовский период», коллекционер, народное искусство.

Molyn V. Yevhen Sahaidachnyi in the history of Ukrainian art of XX century: final touches to the portrait. The article focuses on the activities of E.Sahaidachnyi as a collector and researcher of folk art treasures of Hutsulshyna, traces «Kosiv period» of life of the painter and teacher, highlights his significant contribution to the development of the Hutsul art.

Key words: Evgen Sagaidachnyi, Hutsulshyna, «Kosiv period», collector, folk art.

© Валентина Молинь, 2017

Ю. О. Касьяненко. Портрет Євгена Сагайдачного.
Полотно, олія. 1970-ті рр.

Постановка проблеми. Цього року минає 130 років від дня народження визначного діяча української культури Євгена Яковича Сагайдачного (1886-1961). Це видатна особистість у культурно-мистецькому середовищі України першої половини ХХ ст. Однак багатогранність таланту цього українського художника й педагога, колекціонера та дослідника народного мистецтва Гуцульщини сьогодні ще не повною мірою розкрито й висвітлено.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Коротку біографію про художника містить енциклопедичний довідник «Митці України» (1992) [10: 510]. Дещо доповнено інформує довідник «Художники України» (2006) із серії видань енциклопедичного спрямування, започаткованої Інститутом проблем сучасного мистецтва АМУ [11]. Серед уміщених у цьому довіднику близько чотирьох тисяч статей про живописців, скульпторів, графіків, народних майстрів, мистецтвознавців – від найдавніших часів до сьогодення, читаємо: «Сагайдачний Євген Якович (22. IV.1886, Херсон – 21.VIII.1961. м. Косів, Івано-Франківської обл.) – художник і педагог. Художню освіту здобув у Петербурзі. 1911-1918 працював як художник театру. З 1920 викладав у навчальних закладах Києва, Дніпропетровська, Миргорода, Косова. Серед учнів – С. Григор'єв, В. Пузирьков, А. М. Писаренко, М. Ю. Федірко. Автор декоративних розписів – «Весілля» (1911) та ін.; картин «Вулички в Туреччині», «Коні» (обидві – 1912). Відомий як збирач творів українського народного мистецтва, зокрема гуцульського» [11: 482].

Мета й завдання пропонованої статті полягають у тому, щоб ширше висвітлити саме «косівсь-

кий період» життя художника, що охоплює 1947-1961 роки, представити важливий аспект діяльності Євгена Сагайдачного – колекціонера та дослідника скарбів народного мистецтва Гуцульщини. Адже Є. Сагайдачний зібрав і залишив унікальну збірку творів народного мистецтва, що стала основою Косівського музею народного мистецтва та побуту Гуцульщини.

Джерельною базою для написання статті послужили опрацьовані матеріали з архіву Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв [9:198-201], опубліковані матеріали спогадів дружини художника Зої Сагайдачної [8], завідувача фондів Косівського музею народного мистецтва та побуту Гуцульщини Юрія Джуранюка [1], краєзнавця Ігоря Пелипейка [6: 306-313], дослідження Ростислава Шмагала [14], статті мистецтвознавців Олексія Соломченка [12; 13], Марії Іванчук [2; 3], Валентини Молинь [5].

Виклад основного матеріалу. Народився Євген Якович 22 квітня 1886 року у сім'ї службовців в Херсоні. Невдовзі батьки «переїхали до Петербурга, де майбутній художник провів дитячі та хлоп'ячі роки, аж до від'їзду в Київ» [8: 94].

У Петербурзі Євген Сагайдачний закінчив першу гімназію та вступив до університету, упродовж одного року він навчався на юридичному факультеті. «Але потяг до мистецтва виявився сильнішим, він зрозумів свою помилку й покинув університет», – так пізніше згадуватиме у своїх спогадах Зоя Сагайдачна [8: 94].

Коли Є.Сагайдачний залишив університет, «йому закортіло побувати в далеких краях. Він поїхав до Одеси й найнявся юнгою на торгівельне судно...» [2: 124].

Відомо про закордонні поїздки художника. Під час таких подорожей морем на судні Євген Якович побував у Туреччині, Єгипті, Італії, мав можливість познайомитися з різними мистецькими стилями. Його захоплювало мистецтво Стародавнього Єгипту й доби Відродження, давньоруські фрескові розписи й творчість імпресіоністів. «Ці захоплення, в кінцевому результаті, привели його в мистецький стан авангардизму. Вже впродовж 1909-1910 рр. Євген Сагайдачний брав участь у різного роду художніх виставках цих течій (Петербург, Москва, Вільнюс) спільно із всесвітньовідомими художниками» [12: 2]. Пригадаємо, що малярські твори Є. Сагайдачного свого часу експонувалися на виставках у Санкт-Петербурзі (1909), Ризі (1910), Москві (1912), Києві (1924, 1927), Луганську (1937) [3: 100-107].

1967 року перша посмертна виставка творів художника була влаштована у Львівській картинній галереї та користувалася великим успіхом. Музей придбав у дружини митця Зої Сагайдачної понад тридцять робіт (акварель, темпера). «Ця виставка відкрила художника по-новому, він постав на повний зріст як глибоко народний митець з яскраво визначеним індивідуальним характером і чітко окресленим світоглядом» [12: 2].

У власноруч заповненому Є. Сагайдачним особистому листку з обліку кадрів [9:198] зазначено, що 1912 року він закінчив школу барона Штігліца й здобув спеціальність художника. Йому «заїмпонувала школа барона Штігліца, де був ухил у бік декоративного та народного мистецтва» [2: 124].

Зауважимо на захопленні Євгена Сагайдачного театральним мистецтвом хоча воно «було недовгочасним, натомість мало потужний вплив на розвиток цього виду мистецтва і в Україні, і в Росії» [2: 125].

Відомо, що Євген Якович був знайомий і співпрацював з Михайлом Бойчуком, зокрема, брав участь у розписі Дяківської бурси у Львові під його керівництвом.

Збережені архівні матеріали засвідчують про діяльність педагога та художника Є.Сагайдачного, починаючи від 1919-1920 рр., коли він керував художньо-кооперативною майстернею в Ніжині, на Чернігівщині, а в 1920-1921 рр. працював викладачем скульптури та малювання в Миргородському керамічному технікумі, що на Полтавщині [9:198].

1922 року Українська академія мистецтва (згодом навчальний заклад перейменовано в Київський державний художній інститут, а нині – Національна академія образотворчого мистецтва та архітектури в Києві) присуджує Євгену Яковичу професорське звання та запрошує на роботу. З Українською академією мистецтва пов'язані вісім років педагогічної діяльності Є.Сагайдачного, який викладав скульптуру, рисунок і живопис на скульптурному, малярському та педагогічному факультетах, був деканом малярського факультету [9: 198].

У житті Є. Сагайдачного «київський період» змінюється «луганським» (тоді Ворошиловград), який триває більше п'ятнадцяти років (1931-1946). На Луганщині Є. Сагайдачний викладав рисунок і живопис у так званому «Робітфаку» та художньому технікумі, працював у педагогічному інституті над виготовленням карт та унаочнення. До війни працював методистом інституту вдосконалення вчителів з художнього виховання, а в повоєнний час був методистом образотворчого мистецтва Будинку народної творчості, керував гуртком образотворчого мистецтва Будинку піонерів [9:198]. Починаючи з 1920 року, Є. Сагайдачний працював викладачем у навчальних закладах Ніжина, Києва, Дніпропетровська, Миргорода, Чернівців.

Упродовж року Є. Сагайдачний працював майстром виробничого навчання, викладав скульптуру, рисунок, історію мистецтва в Чернівецькому художньо-керамічному училищі й керував гуртком образотворчого мистецтва Будинку народної творчості у Чернівцях (1946-1947).

Саме із Чернівців Є.Сагайдачний переїхав до Косова. Художник-педагог з великим життєвим досвідом і фаховими знаннями, які до цього часу увібрив, усвідомив і розвивав, зокрема в мистецькому середовищі Петербурга та Києва, приїхав до столиці гуцульського мистецтва.

Починаючи з 1947 року, Євген Якович разом із дружиною Зоєю Антонівною проживав у Косові

(мешкали в будинку по вул. Ткацькій, 39). Є. Сагайдачний викладав художні дисципліни (рисунок, живопис, скульптуру) в Косівському училищі прикладного мистецтва (на той час таку назву мав наш навчальний заклад) [9:198].

Збереглася низка документів (направлення, підтвердження, довідка). Наприклад, наказ від 12 червня 1952 року «Директору Косівського училища прикладного мистецтва тов. Соломченку. Комітет у справах мистецтв Української РСР направляє тов. Сагайдачного Є. Я. на роботу викладачем ліпки вашого училища. Заступник голови Комітету в справах мистецтв УРСР М. Богомазов» [9: 199].

В іншому документі зазначалося, що «викладач кафедри історії мистецтва Денисов Володимир Олексійович, професор кафедри скульптури Гельман Макс Ісайович, а також професор кафедри живопису й композиції з курсу технології художніх матеріалів Лоханько Федір Федорович своїми підписами підтверджують, що гр. Сагайдачний Євген Якович дійсно, починаючи з вересня 1922 року (початок навчального року) по 1930-1931 рр. включно, безперервно працював на посаді викладача спеціальних художніх дисциплін (скульптура, рисунок) у Київському художньому інституті». Підтвердження датоване 7 червня 1952 р. Завірено печаткою Київського державного художнього інституту і підписом директора інституту професора С. Григор'єва [9: 200].

У зверненні директора училища Соломченка О. від 3.10.1952 р. зазначається: «Тов. Сагайдачний Є.Я. пред'явив довідку Київського художнього інституту № 338 від 10. VI. 1952 р. про те, що його документи про освіту по причині військового часу 1941-1945 рр. у архівах не збереглися. Далі, у зверненні до заступника голови Комітету в справах мистецтв УРСР йдеться про те, що загальний робочий стаж Сагайдачного, за даними трудової книжки, становить 26 років 5 місяців» [9: 201]. Це важливий чинник у історії нашого інституту.

На думку Ростислава Шмагала «професійний гарт Євгена Сагайдачного дозволив йому успішно вести мистецько-педагогічну діяльність впродовж усього життя у навчальних закладах різного профілю та рівня, куди б його не закинула доля після Києва: від художнього технікуму та РОБФАКУ у Луганську до Косівського училища декоративно-прикладного мистецтва. Митець і педагог пройшов усі випробування жорсткого режиму тоталітаризму. Він один з небагатьох, хто починав педагогічну діяльність в Українській академії мистецтв на початку 1920-х років і успішно продовжив її після Другої світової війни у Косівському мистецько-освітньому осередку в Галичині» [14: 300].

У житті художника Євгена Сагайдачного «косівський період» був не менш насиченим і безумовно плідним.

Нарис «Сагайдачні» відомого краєзнавця Ігоря Пелипейка, який добре знав подружжя Сагайдачних, містить цікаві відомості про них [6: 307-313]. У Косові «новий викладач зразу став помітною особою. Та як було його не помітити – з пишними сивими козацькими вусами, у вишиваній сорочці, з

прямою гордою поставою – хоч пішов йому сьомий десяток – він здавався людиною з якогось іншого, справді українського світу. Хто в Косові знав його біографію? Але чомусь усі й відразу стали називати його позаочі «професор Сагайдачний» [6: 306]. Серед косів'ян почалися розмови про незвичну поведінку подружжя Сагайдачних. «Незвичне полягало в тому, що Євген Якович та Зоя Антонівна багато ходили Косовом та його околицями й цікавилися речами, які, з погляду «нормальної» людини, не варті були уваги. Приміром, якийсь кептар, піврана вишивана сорочка, якісь поламані саморобні меблі. Побачать під хатою старий глечик чи кухлик – просять продати чи подарувати» [6: 307].

Через деякий час подружжя Сагайдачних розширило терен своїх прогулянок, мандруючи навколишніми селами, досить віддаленими від Косова. Їхня квартира на центральній вулиці в Косові (тепер вул. Незалежності) в 1950-х роках була відома як «музей Сагайдачних». Поступово невелика квартира наповнювалася предметами гуцульського одягу, кераміки, вишивками, писанками, різьбою, веретами, сотнями малюнків гуцульської архітектури й побуту гуцулів, що їх виконав художник.

Подружжя Сагайдачних жило далеко не в достатку, на невелику зарплатню Євгена Яковича. Гроші в основному витрачали на закупівлю старовинних речей, бо чимдалі важче ставало роздобути щось безплатно. «Проте злигодні не псували настрою збирачів. Євген Якович завжди був спокійний, привітний, усміхнений. Хоч дуже малослівний, неговіркий, він створював навколо себе атмосферу щирості, доброзичливості» [6: 309].

Євген Якович Сагайдачний любив носити вишивані сорочки. Не до вподоби була йому будь-яка офіційність, парадний одяг, краватка – все це сковувало його. Він байдуже ставився до матеріальних благ або вигоди. Про це згодом оповідають ті, з ким він разом працював у Косові. Зокрема, мистецтвознавець О.Соломченко зауважує: «Сагайдачний був неговіркий, зосереджений в собі, але коли починав говорити про мистецтво, увесь запалювався, вмів довго й цікаво розповідати» [12: 2].

У 1950-х роках державного музею в Косові ще не було, тому домашня збірка подружжя Сагайдачних була єдиним джерелом для пізнання народного мистецтва Гуцульщини. Адже до Косова влітку приїжджало багато відпочиваючих, як їх тоді називали «літники» зі Львова, Києва та інших міст. У Сагайдачних бувало багато художників, мистецтвознавців, студентів. Двері до «музею Сагайдачних» не зачинялися ні в будні, ні в вихідні. Господарі безвідмовно приймали відвідувачів, показували їм зібрані речі (для цього багато що доводилося виймати зі скринь, розкладати, потім складати, ховати й знову повторювати це з появою нових відвідувачів), захоплено розповідали й підкреслювали мистецькі вартості щоденних речей гуцульського побуту.

Сагайдачні постійно поповнювали свою збірку. Що можна було придбати, вони купували, а якщо ні – то Євген Якович зарисовував. Дружина, яка за фахом була ботаніком, також допомагала йому. Ці-

каво, що й Зоя Антонівна виконувала замальовки виробів народних майстрів, особливо гуцульських кептарів [5]. Це в натуральну величину зроблені аквареллю замальовки передньої частини й спинки кептарів із різних сіл Гуцульщини. Нині вони зберігаються в Національному музеї народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Й. Кобринського у Коломиї і в Косівському музеї народного мистецтва та побуту Гуцульщини.

Ще при житті Сагайдачних турбувала подальша доля власної збірки. Їм пропонували продати окремі речі до Львова, Києва, Москви чи Ленінграда. Але вони на це не погоджувалися, бо вважали, що все зібране повинно залишитися у Косові.

Згадки про «музей Сагайдачних» з'являлися в пресі, а московські кінодокументалісти навіть зняли фільм про нього, однак доля їхнього зібрання була постійною турботою і навіть боєм подружжя ентузіастів [6]. Після смерті Євгена Яковича ця турбота, цей біль лягли на серце одинокої жінки, яка «вважала своїм обов'язком виконати мрію покійного художника: зберегти зібрання для цього містечка, яке дало їм притулок і, як рідних, тепло прийняло їх на схилку життя» [6: 310]. Зоя Антонівна невтомно ходила в керівні кабінети з клопотанням про необхідність створення в Косові музею народного мистецтва, якому «готова була безкоштовно передати власне зібрання» [6: 310], але так і не дочекалася здійснення їхньої спільної мрії про музей у Косові.

21 серпня 1961 року раптово зупинилося серце Євгена Яковича. Він помер під час чергового походу в гори на сімдесят шостому році життя. Зоя Антонівна пережила професора Сагайдачного на вісім років. Могила подружжя Сагайдачних упорядкована на цвинтарі у Косові.

Музей народного мистецтва та побуту Гуцульщини в Косові відкрито 1970 року, через рік після смерті З. Сагайдачної. Спочатку він знаходився у приміщенні знятої з реєстрації церкви Святого Василя Великого на Москалівці. Від 1990 року музей перенесено у приміщення на майдані Незалежності, де він знаходиться й нині [1]. Близько трьох тисяч експонатів зберігається в музеї.

Важливо підкреслити, що серцевиною новоствореного музею була збірка Сагайдачних, хоча вона не повністю увійшла до експозиції та фондів. Частина збірки «розійшлася» по інших закладах, частина пропала. До Косівського музею взято 593 експонати (а всього їх було близько двох тисяч) [6:312]. Зокрема, із цієї кількості більше 200 виробів з дерева. Це різьблені вироби Юрія Шкрібляка, його сина Федора Шкрібляка, Юрія Корпанюка, Івана Грималюка. Серед експонатів із приватної збірки Сагайдачних розписані пічні кахлі Олекси Бахматюка, Петра Баранюка, Петра Кошака, керамічні вироби Павлини Цвілик, художні вироби з шкіри та металу, вишивки й ткані вироби народних майстрів Гуцульщини та Покуття. Крім зібраних творів народного мистецтва, у фондах музею нині зберігається понад дві тисячі рисунків і акварельних аркушів Євгена Сагайдачного.

Зауважимо, що вперше шістдесят робіт художника Є. Сагайдачного з фондів Косівського музею народного мистецтва та побуту Гуцульщини експонувалися у виставкових залах цього ж музею восени 2007 року.

У рамках святкування 120-ліття Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва ЛНАМ (2007) викладачі кафедри образотворчого мистецтва (завідувач кафедри Молинь В.) організували вечір пам'яті Євгена Сагайдачного [5]. З доповідями виступили директор Косівського музею народного мистецтва та побуту Гуцульщини Любомир Ілюк, завідувач фондів музею Юрій Джуранюк, мистецтвознавці, колекціонери, учні Є. Сагайдачного. Організатори заходу подбали про влаштування пересувної виставки оригіналів «Взорів вишивок» і замальовок гуцульських кептарів з фондів Косівського музею народного мистецтва та побуту Гуцульщини, а також демонстрацію відеоматеріалів зі спогадами художників Яреми Полатайка з Чернівців та Марти Токар зі Львова.

На нашу думку, в контексті даної статті доречним буде навести вірш, присвячений світлій пам'яті вчителя, художника Є. Сагайдачного, авторства його колишнього учня – випускника Косівського училища 1958 року, а нині відомого на Гуцульщині поета Богдана Радиша «Оцей Євген, цей гордий Сагайдачний» [7: 149-150]:

*Людина – місяць,
Нерозрай-жура,
Цвіт-папороть,
Загадка, світ-повір'я,
Буй-вітер, постріл,
Небезпечна гра,
Зозулі око,
Віра – непокір'я.
Таким мені
Запам'ятався він, –
Вогнистовусий,
Як мольфар-стоможець.
Він був жарким
І голосним, як дзвін,
Оцей Євген,
Цей мудрий запорожець.
Цей Сагайдачний,
Що ставав, як бризк.
Цей Сагайдачний,
Голова – буй-вітер.
Цей Бойчукіст,
Цей впертий очеблиск,
Якого підозрінням
Вистриг Пітер...
І ось він в Косові,
У горах, у собі –
Художник славен,
Проказний, як хлопець.
Дар-божого
Бунтуючий рубін,
Людина-гнів,
Людина-мрієловець...
Він вчив мене,*

*Він вчив нас йти в дива,
У райдуги, у сонце,
В світло-міні.
Із глибини – в коріння,
В дерева,
Блукаючи в безумних їх
Сплетіннях...
Він малював,
Він гори, ці ковтав.
Кольороглот
Із крильми за плечима.
Він був царем
Шипшин, смерек, отав, –
Гуцульщину він
Випивав очима.
Він хліб міняв на воду
Між людей,
Жив, як трава
На Йвана, на Купала.
Він Янгола носив
Коло грудей,
Що цвів йому,
Як кольорова пава.
Гуцули його знали.
Він був свій.
Він малював їх,
Як богів з Еллади.
Людина-місяць,
Ватра, вогневій, –
Мав радощі роботи,
Як розради.
Цей Сагайдачний,
Цей шукач, скарбів,
Людина-Див
З очима Дон-Кіхота.
Калиноцвітій, гордий
Син степів
Що в неосяжне
Нам одкрив ворота.*

Косівський інститут прикладного та декоративного мистецтва ЛНАМ береже пам'ять про Є. Сагайдачного. Директор Косівського інституту Святослав Мартинюк 2012 року, з нагоди 130-ліття мистецької школи в Косові, згадуючи про віхи становлення навчального закладу, зазначав: «Найбільш відомим художником із тих, що викладали у нашому навчальному закладі, безперечно, був Євген Сагайдачний. Професор Української академії мистецтв у 1920-1930-х роках, за характером своєї творчості близький до «бойчукістів», викладав у Косівському училищі з 1947 до 1957 року. Євген Сагайдачний за короткий період свого життя в Косові разом із дружиною Зоєю Антонівною зібрали велику збірку творів гуцульської кераміки, різьблення, мосяжництва, ткацтва, що склали основу Косівського музею народного мистецтва та побуту Гуцульщини» [4: 123]. Святкуючи 125-літній ювілей художника, інститут підготував низку заходів: конференції в Косові й Луганську, сприяв організації виставки творів Є. Сагайдачного в Національному художньому музеї України у Києві й Лугансько-

му обласному художньому музеї – «Виставка творів художника-педагога і колекціонера Євгена Сагайдачного (1886-1961) із зібрань музеїв України», присвячена 125-річчю від дня його народження. Експозиція представила близько вісімдесяти творів із колекцій Національного художнього музею України, Національного музею у Львові ім. Андрія Шептицького, Коломийського Національного музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Й. Кобринського, Косівського музею народного мистецтва та побуту Гуцульщини.

Круглий стіл «Спадкоємність поколінь: творчість Н. Яшвіль (1861-1939), Є. Сагайдачного (1886-1961), М. Левченка (1906-1987) у контексті сучасної української культури» за участю академіка Академії мистецтв України, доктора мистецтвознавства, професора Олександра Федорука, заслуженого працівника культури України, кандидата мистецтвознавства Лідії Борщенко, директора Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва Святослава Мартинюка відбувся у Луганському обласному художньому музеї (травень 2012). Зокрема обговорювалися теми: «Євген Сагайдачний на Луганській землі. За матеріалами Державного архіву Луганської області», «Євген Сагайдачний – фундатор Косівського музею народного мистецтва та побуту Гуцульщини».

Подружжя Сагайдачних за роки перебування на Гуцульщині збило унікальну колекцію творів народного мистецтва, що стала основою Косівського музею народного мистецтва та побуту Гуцульщини.

Експерсії для відвідувачів Косівського музею народного мистецтва та побуту Гуцульщини обов'язково починають з розповіді про фундатора музею – українського художника Євгена Сагайдачного і його супутниці життя Зої Антонівни, які оселившись у нашому містечку, знайшли тут притулок на схилі літ і залишили в дарунок цей безцінний скарб.

При вході в Косівський інститут ПДМ ЛНАМ відкрито меморіальну дошку в пам'ять про Євгена Сагайдачного. На центральній вулиці Косова, в будинку, де мешкали Сагайдачні також встановлено пам'ятну меморіальну дошку. Одна з вулиць у Косові названа іменем Сагайдачних.

Широкомасштабна виставка творів Євгена Сагайдачного з нагоди 130-літнього ювілею художника організована в залах Косівського музею народного мистецтва та побуту Гуцульщини у квітні цього року (2016). На виставці експонувалися 60 робіт, виконаних аквареллю, тушшю, темперою впродовж 1920-1950 років. З представлених на виставці 22 роботи датовані тридцятьма роками минулого століття, коли сім'я Сагайдачних проживала у Луганську. Найбільше збереглося робіт з п'ятидесятих років, тому вони найширше представлені (карпатські пейзажі, портрети гуцулів, народна архітектура, колоритні мізансцени життя гуцулів). Відвідувачі мали змогу пізнати творчу манеру художника, його скрупульозність у відтворенні на папері замальовках зразків народного мистецтва (народного вбрання, предметів побуту) та зафіксованих в акварельних аркушах околиць Косова, сіл і

присілкв. Особливо привертала увагу роботи з серії «Косівський базар».

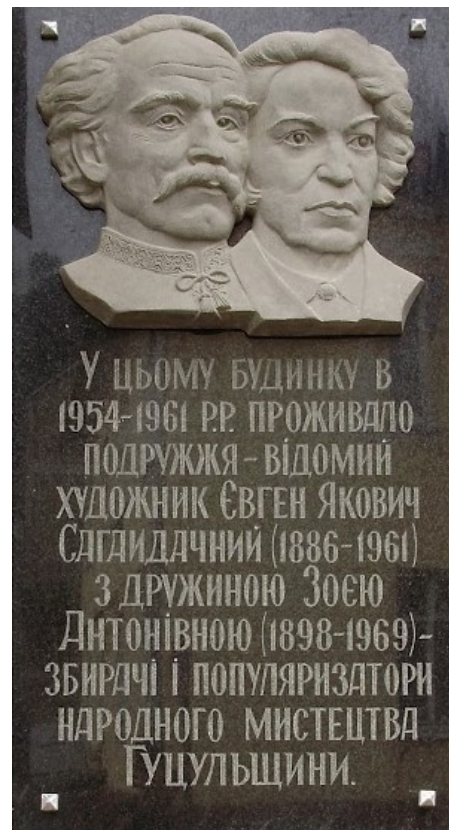
Висновки та перспективи дослідження. Ім'я Євгена Сагайдачного було тісно пов'язане з пошуками індивідуального стилю в період авангардних рухів Росії та України початку ХХ століття, у сценіграфії модерних театрів цієї доби і, головне, розвитком ідей Михайла Бойчука, що апелювали до мистецтва Візантії та здобутків українського народного мистецтва.

Модерне застосування пластичної форми, новітнє трактування композиційних схем, стилізація живописно-декоративної площинності письма, – ці основи мистецької індивідуальності художника яскраво виявились у період творчості впродовж 1920-1930-х років.

Косівські цикли графічних творів митця 1940-1950-х років перейняті пафосом народного гуцульського співпереживання.

У Косові розкрилися ініціативи Євгена Сагайдачного та його дружини Зої Сагайдачної в галузі колекціонування творів гуцульського народного мистецтва. Ця сторінка біографії принесла йому визнання далеко за межами України.

Вважаємо, що український художник, педагог, збирач і дослідник народного мистецтва, зокрема гуцульського, Євген Якович Сагайдачний безперечно заслуговує окремого монографічного видання, у якому би повною мірою розкривалися усі грані його неординарної особистості. Сподіваємось, що найближчим часом косів'яни спроможні будуть це реалізувати.

Меморіальна дошка, встановлена в м. Косові на будинку, в якому проживало подружжя Сагайдачних

Сагайдачний Є. Із серії «Косівський базар».
Акварель. 1956

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА

1. Джуранюк Ю. Косівський музей народного мистецтва і побуту / Юрій Джуранюк. – Івано-Франківськ, 1989. – 16 с.

2. Іванчук М. Він стверджував ідеї Бойчука / Марія Іванчук // Образотворче мистецтво. – 2011. – № 3-4. – С. 124-127.

3. Іванчук М. Спадщина подружжя Сагайдачних / Марія Іванчук // Вісник Львівської національної академії мистецтв. Спецвипуск III. Присвячений 125-річчю Косівської мистецької школи. – Львів. – 2007. – С.100-107.

4. Мартинюк С. «Ремесла і праця художника не повинні зійти з ацени, бо світ стане біднішим» / Святослав Мартинюк // Буковинський журнал. Громадсько-політичний, літературно-мистецький і науково-освітній часопис. – 2012. – №3 (85). – С. 122-128.

5. Молинь В. Три постаті на тлі мистецької школи у Косові: М.Куриленко, Є.Сагайдачний, О.Соломченко / Валентина Молинь // Вісник Львівської національної академії мистецтв. – Випуск 19. – Львів. – 2008. – С. 325-332.

6. Пеліпейко І. Містечко над Рибницею. Книжка про Косів / Ігор Пеліпейко. – Косів: Писаний Камінь, 2004. – 572 с., 16 іл.

7. Радиш-Маринюк Б. Вино з цвіту папороті. Вибране / Богдан Радиш-Маринюк. – Коломия: Вік, 2009. – 224 с.

8. Сагайдачна З. Чуйне серце художника. Спогади про супутника життя / Зоя Сагайдачна // Жовтень. – 1971. – № 10. – С. 94.

9. Сагайдачний Євген Якович. Особова справа / Архів Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв. – Т. XIII. – Арк. 198-201.

10. Сагайдачний Євген Якович / Митці України: енциклопедичний довідник. За ред. А.В.Кудрицького. – К.: Українська енциклопедія імені М.П.Бажана, 1992. – С.510.

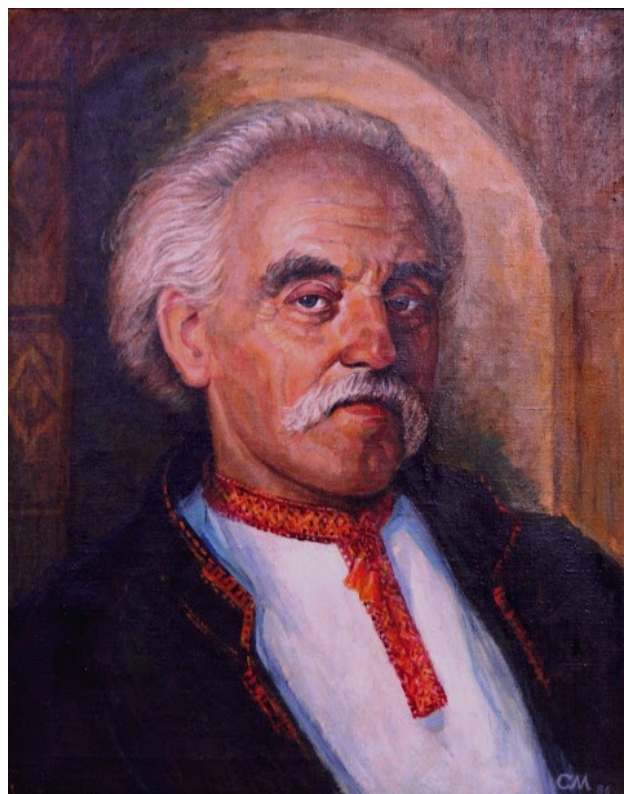
11. Сагайдачний Євген Якович / Художники України: Енциклопедичний довідник / Ін-т проблем сучасного мистецтва АМУ; Редкол: В.Д.Сидоренко (голова) та ін. – К.: Інтертехнологія, 2006. – С.482.

12. Соломченко О. Громадянин і мислитель. До 110-х роковин від дня народження Євгена Сагайдачного / Олексій Соломченко // Гуцульський край. – 1996. – № 16. – 20 квітня. – С.2.

13. Соломченко О. З глибоких джерел / Олексій Соломченко // Прикарпатська правда. – 1986. – № 18. – 20 квітня. – С.4.

14. Шмагало Р. Мистецька освіта в Україні середини ХІХ – середини ХХ ст.: структурування, методологія, художні позиції / Ростислав Шмагало. – Львів: Українські технології, 2005. – 572 с., іл.

Стаття надійшла до редколегії 26 грудня 2016 року

Солтис Микола. Портрет художника Євгена Сагайдачного. 1986 р. Полотно, олійний живопис. 80х60. Зберігається у музеї Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва

Фрагменти експозиції одного із залів Косівського музею народного мистецтва та побуту Гуцульщини.
Фото автора. 2011

Сагайдачний Є. Із серії «Косівський базар».
Акварель. 1956

*Євген Сагайдачний серед викладачів та студентів КУПМ.
Фото 1954*

*Євген Сагайдачний на прогулянці з викладачами КУПМ.
Околиці Косова. Фото 1950-х рр.*

*Експозиція Косівського музею народного мистецтва та побуту Гуцульщини з нагоди 130-літнього ювілею
Євгена Сагайдачного, 2016*

Серія «Косівський базар». Папір, акварель. 1950-і рр.